

Особливості розвитку навичок ділового спілкування англійською мовою у ході формування вторинної мовної особистості студентів економічних спеціальностей

Мойсеєнко Наталія Григорівна

*к.філол.наук, доцент кафедри граматики англійської мови
факультету РГФ ОНУ ім.І.І.Мечникова*

Сосницький Ігор Олександрович

*старший викладач кафедри граматики англійської мови
факультету РГФ ОНУ ім.І.І.Мечникова*

Наше дослідження присвячено визначенню основних теоретичних засад формування навичок усного та письмового ділового спілкування майбутніх фахівців з економіки у ході формування їх вторинної мовної особистості, результати якого дають змогу створити базу для найбільш ефективних навчальних технологій.

Ми визначаємо вторинну мовну особистість як такий індивід, у якого у повній мірі сформовані комунікативна (включає мовну, соціокультурну, соціолінгвістичну компетенції), стратегічна та прагматична компетенції іншомовної соціально-культурної спільноти, у результаті чого він здатен до ефективної іншомовної комунікації.

Таким чином базою у структурі вторинної мовної особистості фахівців з економіки є саме навички ділового

спілкування, бо вони похідні від мовної, соціокультурної, соціолінгвістичної, стратегічної і прагматичної компетенцій.

Мовну компетенцію фахівця з економіки також обумовлюють і навички усного та письмового мовлення. Питанню навчання діловому мовленню було приділено багато уваги у науково-методичній літературі (Похота, 2013). Однак результати аналізу наукової літератури із даного питання свідчать про те, що особливості викладання ділового мовлення у ході формування саме вторинної мовної особистості майбутнього економіста в теоретичних джерелах не розглядалась, визначення самих понять «усне мовлення», «письмове мовлення» трактуються по-різному у різних наукових джерелах (Морозова, 2013; Нестерович, 2005; Похота, 2013). Сьогодні багато дискусій ведеться щодо методів формування мовної та комунікативної компетенцій, на даному етапі не існує системного опису технології навчання усної та письмової форм ділової комунікації у ході формування вторинної мовної особистості (Похота, 2013; Морозова, 2005). Всі ці фактори обумовлюють актуальність нашого дослідження.

Сучасна людина здійснює мовну комунікацію двох основних формах: усній (звуковій) та писемній (графічній). Має місце також і змішана, усно-письмова форма.

Особливістю мовного спілкування є його двовекторність, що означає наявність у будь-якому акті комунікації двох учасників і, відповідно, двох процесів - передачі повідомлення та його прийому. Із цих характеристик спілкування витікає і наявність двох основних видів комунікативної діяльності - продукування та рецепція, однак існують і проміжні види - рецептивно-продуктивний та продуктивний (Морозова, 2013).

Таким чином успішна комунікація учасників мовленнєвого акту обумовлюється їх адекватними, як продуктивними, так і рецептивними навичками.

Розробка навчальних технологій формування вторинної мовної особистості майбутнього фахівця з економіки, які передбачають розвиток необхідних навичок усної та письмової ділової комунікації, потребує перш за все уточнення того, що

саме ми розуміємо під письмовим та усним діловим мовленням, та визначення його суттєвих характеристик.

Усне ділове мовлення ми розуміємо як мовну та мовленнєву комунікативну діяльність, що зводиться до змістовного та фонетично-інтонаційного кодування тексту ділового дискурсу при продукуванні та його розкодуванні при рецепції.

Письмове ділове мовлення - це мовна та мовленнєва комунікативна діяльність, презентована у графічному кодї, що зводиться до створення або сприйняття тексту ділового дискурсу.

Результати нашого дослідження свідчать про те, що при розробці навчальних технологій для формування вторинної мовної особистості майбутніх фахівців з економіки треба спиратися на такі психолінгвістичні та мовні відмінності усного та письмового ділового мовлення:

1. Різняться матеріальні форми вираження: перший вид мовлення - це звуковий потік, другий - це система знаків, що наноситься тим чи іншим фізичним засобом на той чи інший матеріальний об'єкт. Тому треба вводити такі елементи у зазначені навчальні технології, що сприяють розвитку продукування та рецепції як звукових, так і графічних відрізків мовлення ділового дискурсу.

2. В усному мовленні функціонують декілька каналів, серед яких адитивний є ведучим. Тут увагу треба приділяти роботі з інтонацією, гучністю та емоційним забарвленням голосу, залежно від прагматики ситуації. Також важливою складовою вторинної мовної особистості є здатність до адекватної невербальної комунікації. У цьому зв'язку треба підкреслити необхідність створення умов для безпосереднього спілкування майбутніх економістів із їх англомовними колегами, а також спиратися на спеціальні учбові відеоматеріали і художні фільми. У письмовій комунікації активним є лише візуальний канал, що діє на рівні другої сигнальної системи. Тому навчальні технології мають бути спрямовані на розвиток продуктивних та рецептивних реакцій

індивіда, що притаманні саме письмовій комунікації, які є характерними для вторинної мовної особистості.

3. Усний текст ділового дискурсу формується безпосередньо у процесі спілкування, письмовий має більш розширений темпоральний простір. У процесі формування вторинної мовної особистості майбутнього економіста треба проводити тренінги усного та письмового ділового спілкування з урахуванням фактора спонтанності.

4. В усній діловій комунікації використовуються також і екстралінгвістичні канали зв'язку. У цьому аспекті мають бути залучені до процесу навчання відповідні фахівці.

5. В усному мовленні процесом комунікації керують як мовець, так і слухач. Рольові та ділові ігри сприятимуть розвитку необхідних навичок як сприйняття, так і продукування текстів усного ділового дискурсу.

6. Усне та письмове мовлення відрізняються і за такими параметрами комунікативного акту як інтенсивність фону розгорнутого внутрішнього мовлення, швидкістю передачі та прийому повідомлення, залежністю мовленнєвого акту від комунікативної ситуації, зміною комунікативних ролей у рамках акту спілкування. Приймаючи до уваги даний факт, ми можемо зазначити, що навчальні технології формування вторинної мовної особистості фахівця з економіки мають бути націлені на формування мовної, прагматичної та стратегічної компетенцій того, хто навчається. Також при вирішенні зазначених вище задач треба прийняти до уваги, що диференціація усного та письмового ділового мовлення також проявляється на різних рівнях, на різних площинах, у різних мовленнєвих системах:

1. Для усного мовлення характерна фонематична система та мелодика.

2. На синтаксичному рівні усне мовлення характеризується великим рівнем еліптичності, відносною згорненістю синтаксичних засобів, безсполучниковістю, усне речення у два рази коротше письмового. Усне ділове мовлення характеризується також фактичною та умовною ненормативністю. Лексично воно характеризується меншим (у

порівнянні із письмовим) словником. Закон економії мовних зусиль найбільш ярко проявляється в усному типі мовлення, в якому превалюють простіші за структурою та фонемним складом слова.

Усе зазначене вище дає змогу зробити наступні методичні висновки:

1. Навчання усному діловому мовленню не можна здійснювати посередництвом читання та письма.

2. Усний та письмовий типи ділового мовлення суттєво відрізняються у мовному відношенні, тому лінгвістичною базою для вправ по розвитку навичок усного ділового спілкування має слугувати матеріал усного типу ділового мовлення.

3. Обидві форми ділового мовлення (усна та письмова), співпадають з точки зору плану зміста, тому при навчанні усному діловому мовленню можлива деяка опора на код письмового мовлення. Письмове мовлення може використовуватися як опора на зовнішню пам'ять (Голубенко, Панченко, Коляда, 2007).

Отже навчальні технології, що застосовуються у ході формування вторинної мовної особистості майбутнього спеціаліста з економіки, мають враховувати необхідність розвитку саме навичок ділового спілкування, його дискурсні особливості та суттєві характеристики його усного та письмового різновидів. Система таких технологій буде запропонована у наших подальших дослідженнях

Список літератури

Голубенко Л. Н., Панченко М. А., Коляда В. П. Обновление целей преподавания иностранных языков в XXI столетии. V Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови пам'яті професора В. Л. Скалкіна: зб.наук.праць. Одеса, 2007. С. 23-34.

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. Ніколаєва С. Ю. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

Морозова І. І. Теорія мовної особистості у викладанні країнознавства. Стратегії та методи навчання мовам для спеціальних цілей. Київ, 2005. С. 81-82.

Нестерович Т. Н. О возможных подходах к формированию межкультурной компетенции. Стратегії та методи навчання мовам для спеціальних цілей. Київ, 2005. С. 86-87.

Похота О. М. Освітні технології: навч. посіб. Київ: А.С.К, 2013. 255 с.